

Timiditatea este un dispreț instinctiv al vieții (E. Cioran)

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

Însemnele heraldice ale Sf. Antim Ivireanul

ANUL II, NR.2

FEBRUARIE 2021

APARE LUNAR

SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM TRANSSILVANIAE 1791

230 de ani

pag. 2-3

O nouă realizare tipografică a Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul

pag. 12

Abu'l-Qāsem Ferdowsi - Sāh-nāmeḥ - o relatare poetică a istoriei Iranului

pag. 4-5

GHEORGHE CARDAȘ UN MODEL DE ANTOLOGATOR

pag. 8-9

CAPACITATEA INFORMAȚIONALĂ ȘI MASS-MEDIA

pag. 6-7

EDIȚII ALE CĂRȚII ORELOR - CAPODOPERE ALE ICONOGRAFIEI CREȘTINE MEDIEVALE OCCIDENTALE

pag. 10-11

Nicolae Tonitza - Portret de fată din Făgăraș

Cabinetul de Stampe al Bibliotecii Academiei adăpostește un număr de peste 500 desene ale lui Nicolae Tonitza, multe donate de familia artistului. Prin studiile sale müncheneze, artistul prezintă un interes major pentru studiile clasice, punând accent pe desen, gen pe care îl va practica cu măiestrie în scurta sa carieră artistică.

Artistul urmărește un ideal estetic clasic, un cult al frumosului, o artă înțeleasă ca expresie a unor valori spirituale perene.

Lucrarea *Portret de fată din Făgăraș*, de Nicolae Tonitza, a intrat în patrimoniul Cabinetului de Stampe, cumpărată de la soția artistului, și a participat la multe expoziții dedicate acestuia. Elementul definitoriu al viziunii sale artistice este expresia ochilor copiilor pe care-i portretizează, care te privesc cu nostalgie, cu inocență, cu candoare, punct nodal al stilului inconfundabil pentru care Tonitza este recunoscut în cultura românească.

Artistul trece, în ultimii ani ai vieții, la o manieră cu reminiscențe orientale, datorită, fără îndoială, farmecului peisajului dobrogean. Este perioada

premergătoare așa-numitei faze japoneze, caracterizată printr-un decorativism excesiv și printr-o simplificare a paletelor dusă aproape de monocromie.

Tonitza redă aspecte din orășelele de pe coasta Mării Negre, Mangalia sau Balcic, fie o cafenea cu personaje specifice locului, acoperișuri care se sfârșesc în mare, turle de minaret, fie figuri de tătari și tătăroaice, pe care i-a cunoscut și de care pare foarte apropiat.

Peisajele sale din țară, mai ales cele de pe coasta dobrogeană, au un pitoresc și o atmosferă aparte care au fascinat numeroși artiști români. Multe desene sunt caricaturi cu tentă socială și politică, pe care artistul le-a realizat pentru diferite reviste la care a lucrat, precum *Rampa*, *Flacăra*, *Clopotul*, *Hiena*, sau schițe din lagărul de la Kirjali, unde a fost prizonier în Primul Război Mondial, prizonierat care i-a marcat existența.

În colecție se păstrează și desene din perioada în care a fost ilustrator de carte și critic de artă la diferite reviste culturale.

Cătălina Macovei

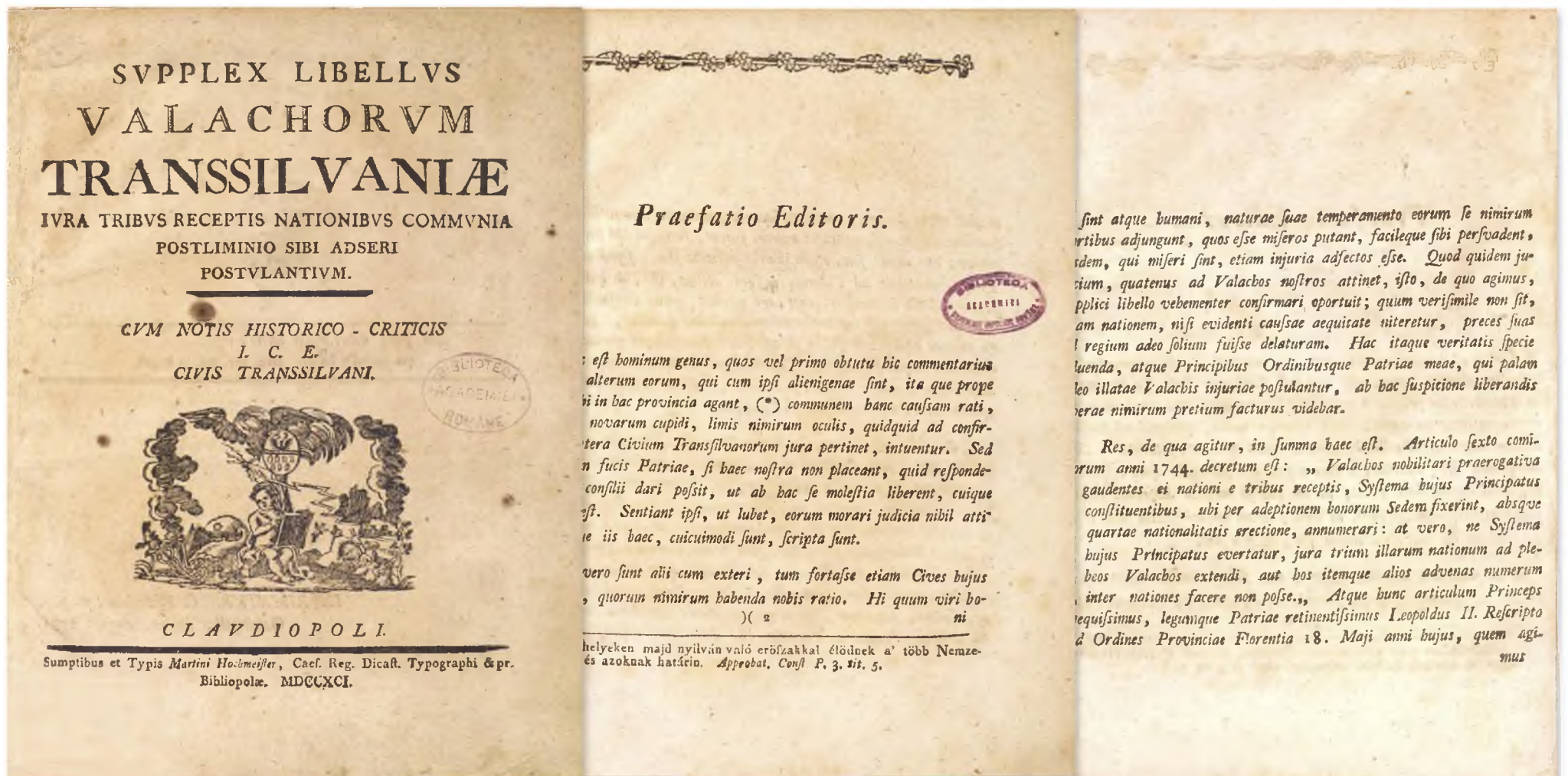
SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM

Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae (*Petiția Valahilor din Transilvania*) este numele a două memorii înaintate de liderii națiunii române din Transilvania împăratului Leopold al II-lea al Sfântului Imperiu Roman. Primul *Supplex* a fost trimis în martie 1791 de Ignatie Darabant, episcop greco-catolic de Oradea, Consiliului de Stat din Viena. Cel de al doilea *Supplex*, o versiune lărgită și argumentată a primului, a fost înaintat Curții din Viena pe 30 martie 1792 de către Ioan Bob, episcopul greco-catolic de Blaj, și de Gherasim Adamovici, episcopul ortodox al Transilvaniei. Documentul a fost redactat de cei mai însemnați reprezentanți ai națiunii române din Transilvania, în cea mai mare parte clerici ai Bisericii Române Unite cu Roma:

națiune politică, românii considerau firească repunerea în vechile drepturi, suspendate și nerespectate, nu din cauza unor legi abuzive, ci din cauza „nedreptății vremurilor”. Demonstrația justetei acestor cereri era simplă și clară: având în vedere că nicio lege, din epocile mai vechi sau contemporane suplicanților, nu anulase vechiul statut al românilor ca națiune cu drepturi egale, eliminarea și neacceptarea românilor între celelalte „națiuni politice” și nerespectarea drepturilor lor erau ilegale. Invocarea legii apare în întreg cuprinsul memoriului, care începe cu afirmarea imperativului aplicării legii în mod corect și imparțial („Dat fiind că scopul suprem al majestății tale [...] este ca legile, atât cele asupra

maghiari, secui și sași (după cum atestă documente din epoca vice-voievodului din acel timp, Lorand Lepeș). Cu toate acestea, suplicanții precizează că „acea unire nu a împiedicat cu nimic drepturile cetățenești ale națiunii române”, ci, dimpotrivă, ea a fost urmată de o etapă de mare înflorire, în care românii au dobândit cele mai înalte demnități, inclusiv aceea de domnitor (Matei Corvin), „în statul deopotrivă unguresc și românesc”, fără a fi obligați să-și nege originea românească, pe care și-au afirmat-o întotdeauna cu mândrie. Cei doi Corvini își exprimau, ca români, conștiința originii romane a neamului din care făceau parte, afirmând că „ei, împreună cu națiunea lor, își trag vița de la coloniile romane”. Însuși

încălări ale unor drepturi și privilegii ale românilor, accentuându-se faptul că „mulți din neamul românesc s-au înălțat în ceata adevăraților nobili” și „se bucură de drepturi posesionare” (multe obținute pentru merite de arme). Se reia, totodată, ideea că privarea de drepturi nu s-a realizat prin legi care au ignorat poziția națiunii române și care nu i-au recunoscut trecutul și meritele, ci numai prin neaplicarea și nerespectarea legilor existente: „[...] națiunea română niciodată nu a fost despuiată de către puterea legislativă, de drepturile cetățenești ale regatului, și nici nu a fost declarată drept tolerată, ba dimpotrivă, s-au creat nobili din sânul ei”. Și în partea a doua se evidențiază

Samuil Micu, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Ioan Piuariu Molnar, Iosif Meheși, Ioan Budai Deleanu, Ioan Para etc.

Petiția era semnată în numele națiunii române de categoriile sale libere „Clerus, Nobilitas, Civicusque Status Universae Nationis in Transilvania Valachicae” (Prodan, David, *Supplex Libellus Valachorum* București, Ed. Științifică, 1964). Cererile *Supplex-ului* erau structurate în jurul câtorva idei, exprimând năzuințele românilor. Prin acest memoriu, semnatarii lui revendicau, în numele întregului popor român din Transilvania, „vechile drepturi”, teză formulată încă din exordiu. Deși românii fuseseră dintotdeauna majoritari și stăpâni de drept ai provinciei, ei nu cereau altceva decât „reintegrarea” națiunii române ca națiune egală în drepturi cu celelalte națiuni. Se remarcă o schimbare de tactică față de memoriile lui Inochentie Micu, care solicita „recunoașterea” românilor ca a patra națiune politică în stat. Constituții de mult ca

persoanei, cât și cele politice, să se extindă asupra tuturor membrilor statului...”), acest principiu fiind fundamentul întregii argumentări. Structura argumentației este una riguros elaborată, vizând persuasiunea decidentului (împăratul), prin corectitudinea și coerența ideilor. Exordiu este urmat de afirmarea vechimii și a romanității poporului român din Transilvania, susținute de argumente istorice. Ca în toate lucrările istorice cu referiri la istoria românilor, elaborate de corifeii Școlii Ardelene, tipărite sau păstrate numai în manuscris, și în acest memoriu se afirmă descendența romană pură, exclusivă, fără a se accepta contribuția sau amestecul unui alt popor în procesul formării națiunii române (F. Fugariu, *Școala Ardeleană*, ediție critică, vol. I, București, Ed. Minerva, 1983). În prima parte a argumentației este menționată încheierea, în 1437, și reînnoirea, în anul următor, a unei „alianțe de ajutor reciproc” între

împăratul Ferdinand I, în Diploma dată arhiepiscopului de Strigoni, depunea mărturie pentru originea romană a neamului valah căruia îi aparține și familia Corvineștilor. Prima parte a memoriului subliniază, de fapt, ideea că românii sunt „națiunea cea mai veche din provincie”, care nu poate „să fie privată și despuiată de drepturile cetățenești”, cu atât mai mult cu cât legile existente susțin statutul egal al națiunii române între celelalte națiuni trăitoare în Transilvania. Deși nicio lege nu eliminase sau nu anulase vreunul din drepturile națiunii române, unele nedreptăți începuseră să se manifeste împotriva românilor din Principatul Transilvaniei, dar acestea nu erau puse în seama autorităților, ci în mod fatalist, memoriul atribuie această răspundere „unei soarte foarte nedrepte”, poate, numai ca strategie discursivă, menită să menajeze instanțele puterii căreia i se adresau semnatarii, în numele tuturor românilor. Sunt prezentate în continuare

inexistența vreunei legi care să fi modificat poziția egală a românilor între celelalte naționalități și se face precizarea că principii nu au emis legi nedrepte, care „ar fi repus ambele națiuni [română și maghiară, n.a.] în starea în care fuseseră, adică în stare de război [în care se găseau] mai înainte de alegerea ducelui Tuhutum al ungarilor, drept domn al lor, alegere făcută de bunăvoia românilor”. Începutul părții a treia conține, de asemenea, ideea recurentă a întregului text: („nu în urma vreunei legi publice, ci numai datorită nedreptății vremurilor...”), consolidată prin menționarea Colecției legilor aprobate. Este reformulată și cererea de principiu a memoriului către împărat, cel mai puternic apărător al legii, care, printr-un act de dreptate, ar trebui să reazeze națiunea română „în toate drepturile de care s-a bucurat mai înainte”, cu atât mai mult cu cât asemenea acte față de români au fost înfăptuite de alți conducători iluștri ai imperiului: împăratul

TRANSSILVANIAE - 230 DE ANI

Leopold I, împărăteasa Maria Theresia, împăratul Iosif al II-lea. Evocarea acestor personalități exprimă reverența și gratitudinea față de aceștia, prin multitudinea termenilor elogiași, superlativi („acel cezar de veșnică memorie, pread dreptul nostru principe, augusta și de fericită pomenire principesa...”, „Cel foarte mare Iosif al II-lea, care a înțeles drepturile curate și simple...”), această atitudine fiind justificată de legile emise de acești principi și de gesturile de susținere față de români.

Sunt aduse în discuție și alte serii de nedreptăți, exercitate nu asupra clerului ortodox, (prezentate în prima parte), ci asupra mirenilor obișnuiți, oamenii de rând din clasele de jos, ale căror drepturi erau frecvent încălcate, deși erau recunoscute prin diplomele leopoldine. Nedreptăți erau și nobilii care, pentru că își păstrasera confesiunea ortodoxă, nu primeau niciun fel de demnități, nici măcar funcții mai mărunte. Aceiași nobili, pentru a fi totuși integrați cumva, erau considerați ca aparținând națiunii politice majoritare în zona unde s-au așezat. Textul exprimă revolta reținută, demnă în fața nedreptății, concomitent: „Dar trebuie să declarăm că [nouă, românilor] ne este necunoscută acea lege, în virtutea căreia nobilii români au fost socotiți că fac parte din acea națiune dintre cele trei, în care și-au fixat locuința, prin procurarea de bunuri, însă este îndeobște cunoscut celor versați în istoria patriei, că românii își fixaseră locuința și domiciliul în Transilvania, cu câteva secole înainte de cele trei națiuni recepte [...]”.

Mai mult, națiunii suplicante îi este necunoscută și legea în baza căreia „o națiune sau alta a fost declarată, în Transilvania, drept receptă”.

Dar starea de fapt, jalnică, a românilor, este dovada că acest drept este nesocotit samavolnic. Se insistă, în continuare, pe ideea că românii, în pofida vechimii lor (națiune antică, nu venetică, așa cum este numită și așezată în declarația stărilor emisă de Dietă în 1744), nu caută răsturnarea principatului, ci reintegrarea în acesta – și, din nou, „nu vreo lege, ci nedreptatea...”.

Este adusă în discuție și starea deplorabilă a plebei, a iobagilor români, pentru care – tot conform legii – nu se cere nimic în plus, ci doar ceea ce i se cuvine: „[același tratament] care se aplică plebei celorlalte națiuni”. Aceasta, mai ales că greul sarcinilor, întotdeauna mai multe pentru români, este dus tocmai de această categorie socială. Se solicită aplicarea consecinței firești în spiritul dreptului natural a „justiției distributive” («qui sentit onus, sentiat et commodum» – „cine poartă sarcina să beneficieze și de avantaj”), principiu invocat în trecut și de episcopul Inochentie.

Referitor tot la problema statului iobagilor români, se subliniază

necesitatea rezolvării acesteia concomitent cu aceea a nobililor și a clerului unit, dar mai ales neunit, fără de care se conturează imposibilitatea luminării acestui neam, deci inclusiv a iobagilor. Element cu greutate în argumentație, căci – spun suplicanții, și aici se introduce un avertisment voalat, – „fie-ne îngăduit să ne temem mai dinainte că ignoranța, lenea, nepăsarea cu

pentru națiunea română, a locului pe care aceasta l-a deținut de la început între națiunile conlocuitoare, loc consfințit prin mărtiriile conventuale ale Mănăstirii Fecioara Maria din Cluj Mănăstur din 1437; 3. drepturi egale cu ale celorlalte națiuni pentru toate categoriile sociale (cler, nobili, plebea de la orașe și sate, iobagi), indiferent că acestea sunt de acord sau nu „întru toate sau în mai puține privințe cu

„se sprijină pe egalitatea naturală și pe principiile societății și pe pactele stabilite” – adică, pe legea naturală și pe cea juridică. În continuare, se revine la argumentul numeric, de data aceasta cu date concrete, evidențindu-se fără echivoc majoritatea copleșitoare a românilor în Principatul Transilvaniei. I se indică împăratului și calea pe care să le fie transmis suplicanților și națiunii române răspunsul la

Ioan Bob - episcop de Făgăraș și Alba Iulia

Gh. Șincai

Petru Maior

Petru Maior

toate viciile care se nasc din aceste cauze, vor lua o dezvoltare și mai mare decât până acum spre ruina provinciei”, iar ura născută din aceste nedreptăți va „găsi o cale mai largă spre primejdia siguranței și liniștii statului”, aluzie clară la răcoalele abia stinse. Partea a patra a petiției se constituie în formularea pe puncte a revendicărilor națiunii române: 1. scoaterea, revocarea și ștergerea termenilor de insultă la adresa națiunii române; 2. restituirea,

Biserica Occidentală”; 4. garantarea dreptului cetățenilor nobili români de a ocupa funcții, demnități, și, în felul acesta, participarea activă la deciziile administrative și politice luate de organismele de conducere ale Principatului; 5. denumirea comitatelor, scaunelor, districtelor și a celorlalte comunități în care sunt majoritari românii, cu nume românești.

În partea a cincea petenții subliniază din nou că cererile lor

aceste cereri: comunicarea către toate stările reprezentate în Dieta Principatului printr-un comisar regal plenipotențiar. Din nou întoarcerea la lege, singura care ar fi putut aduce vreun folos națiunii suplicante.

Supplex-ul – „fără discuție, a fost cel mai important act politic al românilor din Transilvania în cursul secolului al XVIII-lea” (D. Prodan).

Silvia Emilian

Abu'l-Qāsem Ferdowsi - Sāh-nāmeḥ -

Un aspect important al vieții de curte în lumea regilor persani l-a constituit patronajul cultural și, din acest punct de vedere, *Sāh-nāmeḥ* a fost una dintre operele care s-au bucurat de foarte mult sprijin. Primele manuscrise ilustrate ale *Cărții regilor* datează din perioada il-khanidă. Un astfel de manuscris, descoperit la începutul secolului al XX-lea și cunoscut sub numele de *Sāh-nāmeḥ Demotte* (după numele librarului parizian care l-a dezmembrat din motive comerciale), este unul din cele mai studiate manuscrise; având 180 de ilustrații, acestea au fost vândute ca miniaturi separate și, unele dintre ele, se regăsesc astăzi în marile muzee ale lumii: Muzeul Luvru deține trei file, iar Metropolitan Museum of Art din New York și Freer Gallery din Washington alte câteva. Dinastia timuridă care a urmat, a continuat și a amplificat mecenatul cărții ilustrate, ducând-o până la apogeu. *Cartea regilor* a fost din nou una din operele privilegiate în rândul comanditarilor și toate școlile de pictură, atât Herat, cât și Shiraz și Tabriz, au produs numeroase copii. Toți conducătorii și-au dorit cel puțin un exemplar manuscris din *Cartea regilor*. Astfel, este cunoscut exemplarul copiat pentru sultanul Ibrahim, acela făcut pentru Baysunghur (1430), sau pentru Muhammad Juki. În timpul safavizilor, a fost făcut un exemplar pentru Șahul Ismail, din care nu s-a păstrat decât o pagină. Un alt manuscris a fost executat pentru Șahul Tahmasp, care este unul din cele mai frumoase manuscrise persane cunoscute.

Acest manuscris este cel mai mare exemplar cunoscut din *Sāh-nāmeḥ*, având 750 de file și 258 de miniaturi și este păstrat astăzi, dezmembrat, parțial la Metropolitan Museum of Art, la Muzeul de Artă Contemporană de la Teheran și în diferite colecții private. Pentru realizarea lui, a fost nevoie de munca a zeci de caligrafi și miniaturisti, printre care Bihzad, Soltan Mohammad, Mir Mossavvir, Aqa Mirak, etc, fiind ultimul manuscris de asemenea mărime. Totuși, ateliere de provincie, cum a fost cel de la Boukhara, vor produce în continuare zeci de exemplare din *Sāh-nāmeḥ*, ce e drept minore ca realizare artistică. Exemplarul aflat în colecția de manuscrise orientale a Bibliotecii Academiei Române, prezentat astăzi publicului larg, este o copie din secolul al XVIII-lea, un manuscris de 573 de file, ilustrat cu 78 de miniaturi în stil sefevid, cu influențe turcești.

Aceste manuscrise erau destinate a bucura simțurile: să fie atinse, contemplate, citite, să fie ascultat zgomotul ușor făcut de răsfoirea filelor lui. Incontestabil, asemenea manuscrise nu se puteau face decât pentru comanditari a căror bogăție și putere era însoțită de un gust rafinat pentru literatură și artă. Nu ne propunem aici să aducem o

contribuție originală, ci doar să prezentăm câteva caracteristici importante ale *Cărții regilor*, mai ales elementele sale simbolice, sapiențiale și spirituale. După China și Egipt, Iranul este leagănul uneia dintre cele mai vechi

mult decât *Iliada* lui Homer. Ea cuprinde istoria primilor regi mitici iranieni, de la crearea lumii până la ultimii regi sasanizi și cucerirea arabă din secolul al VII-lea, încheindu-se cu moartea lui Yazdegerd III în 651.

trei fii ai săi, încredințând lui Salm teritoriile din Asia Minoră și Occident, lui Tur, teritoriile din Asia Centrală (Turān), lui Īrāj, Iranul. La acest moment al poemului se deschide o paranteză în cadrul căreia este relatată minunata poveste de dragoste între prințul persan Zāl și prințesa Rudābeh, fiica regelui din Kabul (Afganistan). Din căsătoria lor, se va naște eroul Rostam, pandantul iranian al lui Hercule. *Cartea regilor* ocupă un loc unic în literatura universală, cuprinzând cea mai prețioasă moștenire a poporului iranian. În general, epopeea este împărțită în trei părți: mitică, eroică, istorică. Prima parte, cea mai scurtă, de la domnia lui Kyumars până la moartea lui Fereydun, povestește activitatea civilizatoare a celor patru regi legendari care au instituit regalitatea și au organizat societatea. Din prima dinastie pishdadian, cel mai important rege a fost Jamshīd. Apoi, după domnia milenară a tiranului Zahhak, regele Fereydun, care a împărțit imperiul între cei trei fii ai săi. Dar, doi dintre aceștia, cei mai mari, îlucid pe fratele mai mic, ceea ce marchează începutul războiului între Iran și Turān.

Ferdowsi urmărește în continuare evenimentele din Iran, cu regii și eroii săi. Ciclurile marilor eroi, precum Rostam, Gudarz, Tus, Bijen, se dezvoltă tocmai în contextul prezentei acestui permanent război contra Turanului, intersectat uneori de povestiri secundare. Această primă parte este precedată de o introducere, în care poetul explică, între altele, de ce și cum a scris această operă. Urmează apoi partea centrală a epopeei, așa-zisa parte eroică, de la domnia lui Manuchehr până la aceea a lui Dārāb, unde sunt relatate conflictele intermitente dintre Iran și Turān. Formată din mai multe povestiri secundare, care punctează parcursul istoric principal, această parte se ocupă, mai ales, de perioada domniei a doi regi, Kay Kāvus și Kay Khosrow, și de aventurile celebrului erou Rostam. Povestirile lui Ferdowsi se bazează pe un adevăr istoric (conflictele dintre Iran și turcii nomazi din Asia Centrală), chiar dacă este greu de stabilit cu certitudine o legătură reală între personajele și evenimentele pe care poetul le raportează la figuri și fapte identificabile din punct de vedere istoric. Moartea lui Rostam încheie această parte eroică, în timp ce aventurile lui Eskandar (Alexandru cel Mare) marchează începutul părții istorice a epopeei. Din dinastia ahemenidă, fondatoarea primului Imperiu Persan, Ferdowsi vorbește doar despre Darius III, *regele regilor*, învins de Alexandru cel Mare.

Poetul istorisește o poveste a cuceritorului grec mai aproape de legendă, urmărind îndeosebi relatările autorilor antici greci și romani, dar și pseudo-calistene, scriitori care au adăugat materialului istoric episoade mai mult sau mai puțin fabulatorii. Poetul persan

Nașterea lui Rostam

Rostam și Sohrāb (f. 94r)

culturi din întreaga lume, având în vedere că au trecut mai bine de două milenii și jumătate de când Cyrus II (559 - 529 î.Hr.) a fondat Imperiul Persan.

Cartea regilor a lui Ferdowsi este una din operele fundamentale ale culturii iraniene; bazată pe legendele preislamice, această epopee regală a războiului și a înțelepciunii a fost scrisă în perioada sfârșitului de secol X și începutul secolului al XI-lea, compusă din aproximativ 60 de mii de distihuri (120 000 de versuri), ceea ce înseamnă de șapte ori mai

Întâlnim pe rând, figura lui Gayou - mars, primul om, a lui Houshang, a lui Tahmoures și a celui mai vestit dintre ei, Jamshid, ctitori ai primei civilizații și creatori ai meșteșugurilor. În epoca de aur a domniei lor apare tiranul Zahhak, care este ispitit de Ahriman (diavolul), strămoșul său îndepărtat. Nemaisuportând tirania, Kaveh, un fierar obișnuit, se revoltă împotriva despotismului regelui și întrerupe domnia sa milenară. Apoi este încoronat Fereydun, care va domni peste un mare imperiu, pe care l-a împărțit celor

o relatare poetică a istoriei Iranului

trece sub tăcere selgiucizii, succesorii lui Alexandru, spunând că nu a găsit nimic despre al treilea Imperiu Persan ce a dominat teritoriul platoului iranian (Imperiul Part 238 î.Hr. – 226). El consacra restul epopeei regilor sasanizi care au domnit în Iran începând cu secolul al III-lea al erei noastre până la venirea armatelor arabo-musulmane la mijlocul secolului al VII-lea. Domnia celor trei regi este descrisă pe larg: Bahrām Gur (secolul V), Khosrow Anushirvan (secolul VI) și Khosrow Parviz (secolele VI- VII), ultimul mare rege al dinastiei. Pentru istoria, cultura și identitatea iraniană trecută și prezentă, *Şah-nameh* are o importanță cu totul deosebită; în primul rând, ea a prezervat tradițiile istoriei antice a Iranului – orale sau scrise –, amenințate altfel cu dispariția. De fapt, numeroase povestiri referitoare la regii și eroii preislamici aparțin religiei zoroastriene, ale cărei origini se regăsesc încă în mileniul II î. Hr., care a devenit religia imperiului în timpul dinastiei persane a sasanizilor (224 – 651). Transmise oral timp de secole, tradițiile zoroastriene nu au fost consemnate în scris decât la sfârșitul epocii sasanide sau începutul epocii musulmane, atunci când islamul a dat o lovitură aproape fatală acestei religii din Orientul Mijlociu. Prin reluarea vechilor tradiții vehiculate oral sau consemnate în manuscrise care nu s-au păstrat, Ferdowsi a contribuit la prezervarea lor, dându-le o nouă coerență și o forță amplificată. Ca urmare, *Cartea regilor* a dat un suflu nou conștiinței culturale și politice iraniene, într-o perioadă în care elitele acestei țări doreau să reconstituie Imperiul Persan distrus de arabi în secolul al VII-lea strălucitoarea dinastie a sasanizilor, atât de des evocată de Ferdowsi, a căror cultură a modelat profund lumea musulmană orientală în domenii atât de diverse precum concepția de regalitate, eticheta de la curte, organizarea administrativă, literatura, muzica și arta. În plus, epopeea lui Ferdowsi a consacrat limba persană ca limbă a culturii Orientului musulman, într-o epocă în care araba devenise limba elitelor, a religiei și administrației, cu tendința de a marginaliza celelalte limbi. Eroul Rostam și regele Kay Khosrow reprezintă în *Cartea regilor* două modele ale spiritualității luptei și războiului. Conducător de armate, Kay Khosrow spunea că steaua cea bună și bravura sunt un lucru, iar forța și valoarea vin de la Dumnezeu, și, pentru aceasta, trebuie să îi aducă permanent mulțumiri. Regele Kay Khosrow este figura emblematică a conducătorului de oști, ducând un război drept, pentru o cauză dreaptă (răzburarea morții lui Syāvush). În timpul unei bătălii, regele se roagă spunând: „Dacă n-aș fi fost victima unei injustiții, nu ți-aș cere victoria, nu te-aș inoportuna cu rugămintele mele”. Cu alte cuvinte, el nu cerea de la Dumnezeu victoria decât în numele

dreptății, știind că un război nedrept nu va fi în nici un caz ocrotit de Dumnezeu. Și, ca un făcut, în timp ce Khosrow se ruga, o furtună s-a abătut asupra armatelor din Turan, dezorientându-le. Dacă înțelepciunea și spiritualitatea protejează și chiar transformă sufletul unui războinic, armele sunt simbolul puterii, al unei puteri fizice dar și psihice, magice,

transcendente, angelice și divine. Armele nu sunt obiecte inerte, ele înglobează putere, legitimitate și tradiție, legate adesea de un anumit personaj. Când Manuchehr i-a urmat la domnie lui Fereydun, acesta i-a lăsat « un tron de aur, un buzdugan mare, coroana regală bătută cu peruzele, cheia tezaurului său», precum și o serie de atribute ale regalității.

toți cei care au urcat pe tronul regal au adăugat, fiecare, noi podoabe prețioase acestui stindard, împodobindu-l cu mătase pictată și brocarduri; așa s-a format acel vestit *Stindard al lui Kāveh*, care strălucea în noapte precum soarele și datorită căruia războinicii aveau inima plină de speranță. Acest stindard simbolizează de fapt forța Iranului, în așa fel încât, cu ocazia unei confruntări între turci și regele Kay Khosrow, aceștia spuneau: «Drapelul violet aduce putere Iranului și, dacă l-am putea lua, am învinge». Ferdowsi descrie personaje, bătălii, petreceri, palate, păduri și demoni cu o vivacitate care face deliciu cititorului. Descrierile bătăliilor, mai ales, au o putere narativă excepțională. marele maestru al limbii persane fiind o personalitate tot atât de legendară ca și personajele sale; el nu este doar un poet, ci constituie un patrimoniu personal destinat fiecărui membru al comunității iraniene și viața sa, alături de aceea a eroilor săi, nu face altceva decât să adauge un plus de valoare în inima fiecăruia.

Despre Ferdowsi se știe că a trăit la Tus, în Korasan, în apropiere de orașul Mașhad, la nord-estul Iranului, că s-a născut aproximativ în 940 - 941 și a murit în 1025, iar actualul său mormânt de la Tus a fost construit în 1934. Mic proprietar de pământ, a fost de profesiune șhiită, lucru pe care îl evocă el însuși pe parcursul operei în mai multe rânduri. Poemul l-a început puțin după 975 d. H și l-a terminat în 1010 d. H, mărturisind el însuși că i-au trebuit 35 de ani de muncă pentru a-l duce la bun sfârșit. Se spune că Ferdowsi a profitat de textele vechi pentru a scrie *Şah-nameh*, care include vechi mituri persane, dar Rostam nu a existat înainte de Ferdowsi. Rostam a fost creat de Ferdowsi, simbolizând salvarea poporului persan. Altfel spus, literatura a fost aceea care a făcut să circule mitul. Bogata ilustrație a exemplarului din colecția de manuscrise orientale a Bibliotecii Academiei se compune dintr-un frontispiciu pe prima filă și 78 de miniaturi executate în stil timûrid, cu influențe turcești, veritabile opere de artă în ceea ce privește compoziția. Afinitatea dintre textul literar și miniaturile aparținând ciclului regal, ce include elemente ale moștenirii religioase iraniene, integrarea elementelor diferitelor tradiții picturale, interpretarea subiectului și utilizarea culorilor, dezvăluie semnificațiile vechilor reprezentări figurative. În plus, se remarcă armonia culorilor și proporția între culorile calde și culorile reci, echilibrul între culorile dominante și cele complementare, măiestria cu care sunt redată detaliile. Subiectul plastic, prin convențiile sale de reprezentare, completează atmosfera epică, conferind originalitate și prestigiu fiecărei copii a acestei opere. Volumul a făcut parte din colecția familiei prințului George Bibescu. Gabriela Dumitrescu

Rostam este aruncat în mare de Divul Alb (f.110v)

Rostam în luptă cu armata din Turan (f. 208v)

duhovnicești. Ele nu sunt doar instrumentele războinicului, ci, în același timp, o prelungire simbolică a credinței și a vocației sale. În timpul domniei tiranului Zahāk, înainte de a porni la luptă împreună cu armatele sale, Fereydun a chemat înaintea sa fierari și, cu ajutorul unui compas, le-a desenat un buzdugan. Realizat pentru a lupta contra răului, buzduganul lui Fereydun reprezintă în același timp puterea providențială, care operează în circumstanțe excepționale și în lumina unei voințe

În timpul lungii perioade a tiraniei lui Zahāk, fierarul Kāveh, preluând conducerea unei revolte populare, și-a pus șorțul în vârful unei lance. Văzând acest stindard, regele Fereydun, care plecase să-l doboare pe Zahāk, a considerat stindardul un semn prevestitor de victorie. El a acoperit șorțul cu brocard, cu pietre prețioase și cu aur, l-a încununat cu o formă asemănătoare cu o lună, i-a atașat fâșii de stofă roșie, galbenă și violet și i-a dat numele Stindardul lui Kāveh (*Kaveiani direfsh*). De atunci,

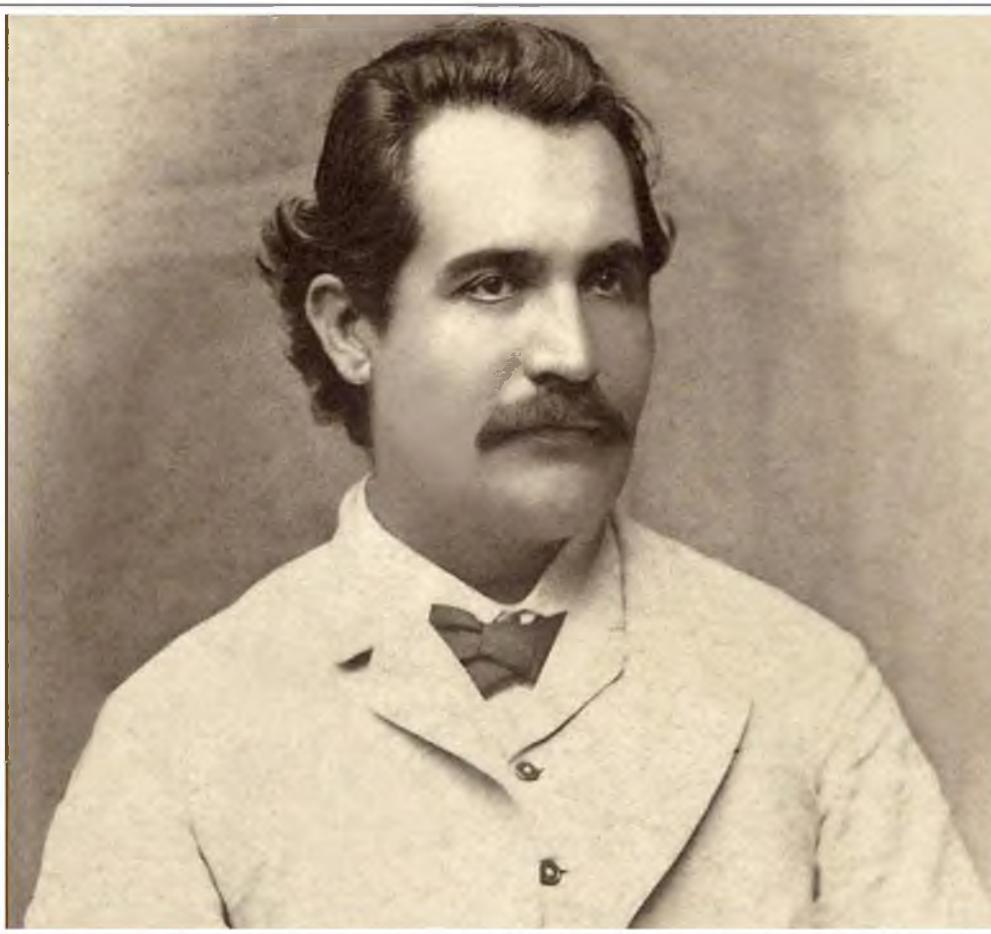
CAPACITATEA INFORMAȚIONALĂ

Mihai Eminescu scria în *Timpul* din 23 decembrie 1881: „Presa este pe deplin liberă în țară la noi și nici nu credem că o mărginire a acestei libertăți ar fi vrut folos. E adevărat că în nicio parte a lumii presa nu este întemeiată spre a spune adevărul. După experiențele făcute de zeci de ani încoace s-a putut vedea că presa politică din toată lumea e mai mult un organ al patimilor politice decât al adevărului. Despre relele economice produse prin acest soi de întreprinderi nu mai vorbim. Nu există întreprindere cât de hăzardată, cât de calculată pe uzurința publicului și pe voința de a-i exploata nerozia care să nu fi fost susținută adesea de presa de toate culorile [...]. Nu vorbim aci de

însuși, dar de cari țara nici nu a întrebat, nici va întreba vroindioară. [...] Dacă vrei să știi cine stă îndărătul lor, dacă vrei să ai responsabilitatea pipăită a cuiva, fie bărbat politic, fie grup de bărbați politici, pe cari să-i izolezi logic în cercul lor de idei și să discuți cu ei, să-i constrângi, prin apel la demnitatea și trecutul lor, ca să țină linia dreaptă a discuției și să nu spuie neadevăruri patente, nu dai de nimenea pe care să poți pune mâna. [...] Față cu foi ce nu sînt acoperite de responsabilitatea nimăruia lupta e imposibilă. O asemenea foaie zice azi una, mâne contrariul, și nu există nimeni pe care să-1 poți obliga de-a se ține de vorbă. Terenul e cu totul mlăștinos, piciorul se cufundă la orice pas, de

aflate într-o evoluție continuă și accelerată, unii oameni sunt supraîncărcați de informații, iar alții, doritori, sunt lipsiți de aceste informații. Peste tot, oamenii doresc să se exprime liber, să participe activ la procesele sociale și la schimburile culturale, universal există o sete adâncă de a înțelege lumea complexă din jurul nostru. Mass-media, inclusiv cele online, reprezintă resurse sociale și culturale care pot capacita oamenii atât în dezvoltarea lor personală, cât și ca membri ai societăților din care fac parte. Sistemul nostru de comunicare se schimbă în termeni de timp și spațiu și moduri de comportament social. Societatea cunoașterii de astăzi are un potențial democratic extraordinar, în

În timp, un număr din ce în ce mai mare de state, care au înțeles importanța capacității informaționale și mass-media pentru cetățenii lor, dezvoltă și implementează activități, cu diverse grade de acoperire, în sprijinul acesteia. Dar aceste potențialități au și implicații. Astăzi, când ne trăim viața atât offline, cât și online, nu este întotdeauna ușor să trasăm o linie distinctă între viața de pe web și viața reală, să construim o punte între învățarea care are loc într-un spațiu fizic de clasă și cea care are loc în spațiul digital, să asigurăm o complementaritate optimă între educația formală și educația non-formală și continuă. Noile tehnologii ale informației și mass-media oferă oportunități mult

personalități. Desigur există personalități oneste în această breaslă, dar ele sunt așa pentru că așa le-a făcut Dumnezeu. Industria gazetăriei în sine e expusă unor primejdii morale de cari publicistul cutare ori cutare scapă, de cari publicistica nu poate scăpa. Cu toate acestea există o garanție în contra acestor neajunsuri și o garanție puternică. Aceasta consistă în faptul că îndărătul unei întreprinderi ziaristice stă un grup de personalități politice cari au până la un grad oarecare responsabilitatea întreprinderii. În acest grup se vor afla totdeauna oameni de un caracter cu desăvârșire corect, cari vor ști să împiedece ca în numele lor să se debiteze cutare reclamă ori cutare insinuațiune [...]. Cu toate acestea în București apar o sumă de foi [...] cari discută cu toată vehemența limbajului opinii a căror responsabilitate nu e reprezentată prin nimeni sau prin nume atât de obscure încât sunt echivalente cu anonimul și cu nimenea. [...] Vreun nume obscur și se prezintă, ale cărui opinii pot fi prețioase pentru el

aceea e mai bine de a nu ținea deloc seamă de ele. Dar existența și înmulțirea unei asemenea ramure publicistice cată a se considera ca un fenomen foarte întristător în viața publică.” (Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XII, Editura Academiei R.S.R., p. 449-451) Democrația și libertatea de exprimare nu pot fi contemplate fără a ne gândi la mass-media, o sferă publică atât de vitală pentru funcționarea democrației. Procesele de digitalizare au modificat funcțiile mass-media, structurile de guvernare și natura piețelor. Societatea se schimbă, dar unele dintre fundamentele sale nu. Printre aceste elemente fundamentale se numără libertatea de a ne exprima ideile, de a citi, de a asculta, de a scrie și produce informații și de a comunica cu alții. Capacitatea de a vorbi, citi, scrie și comunica este un drept al omului. În secolul XXI, în societățile bazate pe mass-media și tehnologie, acest drept fundamental al omului poate și trebuie să fie extins cu capacitatea de a utiliza în mod etic și eficient informația și conținutul mass-media. În prezent, în societățile cunoașterii,

special pentru tineri. Pe scurt, transformă sfera publică. Capacitatea informațională și mass-media a cetățenilor a devenit o condiție necesară pentru îmbunătățirea accesului la informații și cunoștințe, pentru libertatea de exprimare și pentru educație de calitate. Aceasta vizează abilitățile și atitudinile necesare pentru a putea valorifica funcțiile mass-media și ale altor furnizori de informații, inclusiv ale celor de pe internet, să găsească, să evalueze, să producă informații și conținut media; cu alte cuvinte, vizează competențe care sunt vitale pentru ca oamenii să se poată implica în mod eficient în toate aspectele dezvoltării. Când vorbim despre libertate de exprimare, informație și mass-media, trebuie să ținem seamă de faptul că, într-o societate comunicativă și în evoluție rapidă, capacitatea informațională și mass-media este o componentă cheie. Cetățenii capacitați și informați sunt o condiție prealabilă pentru vigoarea societăților de cunoaștere incluzive.

mai largi pentru includerea de noi tineri de cetățeni, axați pe libertăți și pe eradicarea inegalităților, dar, în același timp, creează și noi probleme de confidențialitate, siguranță și securitate. În plus, acestea creează o serie de tensiuni între necesitatea de a include și necesitatea de a proteja cetățenii, între necesitatea culturale globale și cele locale, tensiuni care amenință să diminueze libera exprimare, precum și importanța diversităților culturale, multilingvistului și pluralismului. Provoacă de astăzi este de a echilibra două obiective oarecum contradictorii: maximizarea potențialului mass-media și al noilor tehnologii informaționale, pe de o parte, și minimizarea riscurilor pe care acestea le presupun, pe de altă parte. Aceasta este o provocare cu care se confruntă foarte mulți actori diferiți: factori de decizie politică, furnizori de conținut pe internet, companii mass-media, școli, comunități de cercetare, organizații ale societății civile, tinerii, părinții lor și alți adulți.

ȘI MASS - MEDIA

Pentru a permite oamenilor să dobândească competențe pentru a pleda și pentru a-și crea propriul lor contrabalans față de culturile dominante, pentru a împărtăși celorlalți specificul lor cultural, prin discuții și angajamente creative, protejând astfel diversitatea culturală, multilingvismul și pluralismul, a devenit necesară elaborarea de politici și strategii adecvate. Acestea ar ameliora evoluția către societăți bazate pe cunoaștere, incluzive, pluraliste, democratice și deschise și sunt cruciale pentru supraviețuirea administrației moderne și a cetățeniei globale în lumea digitală. Fără ele vor crește disparitățile dintre cei care au și cei care nu au acces la informație și mass-media, dintre cei care se bucură și cei care nu se bucură de libertatea de exprimare, dintre cei care sunt capabili și cei care nu sunt capabili să găsească, să analizeze, să evalueze critic și să utilizeze informația și conținutul mass-media pentru luarea deciziilor.

Politicele trebuie să se bazeze pe un concept compozit, capacitatea informațională și mass-media, care să armonizeze și să includă numărul mare de capacitări conexe identificate în era digitală, cum ar fi capacitările privind știrile, televiziunea, filmul, computerul, internetul, capacitatea digitală, capacitatea privind rețelele sociale, precum și alte concepte emergente. Capacitatea informațională și mass-media vizează cunoștințele, abilitățile și atitudinile de natură să permită oricărui cetățean:

- să înțeleagă rolurile și funcțiile mass-media și ale celorlalți furnizori de informații în cadrul societăților democratice;
- să înțeleagă condițiile în care aceste funcții pot fi îndeplinite;
- să-și identifice și să-și formuleze cerințele de informare;
- să localizeze și să acceseze informații relevante;
- să evalueze în mod critic informațiile și conținutul mass-media și al celorlalți furnizori de informații, inclusiv a celor de pe internet, atât din punctul de vedere al scopului urmărit cât și al autorității și credibilității surselor respective;
- să-și extragă și să-și organizeze informațiile și conținutul mass-media;
- să sintetizeze și/sau să opereze pe ideile extrase din conținut;
- să comunice propria înțelegere a cunoștințelor create, către public sau cititori, într-o formă și într-un mediu adecvat, în mod etic și responsabil;
- să aplice facilitățile oferite de tehnologiile informației și comunicațiilor pentru a procesa informațiile și a produce propriul conținut;
- să colaboreze cu mass-media și cu ceilalți furnizori de informații, inclusiv cu cei de pe internet, pentru auto-exprimare, libertate de exprimare, dialog intercultural și participare democratică.

Conceptul recunoaște importanța tuturor formelor de mass-media (inclusiv mass-media comunitare) și a tuturor celorlalți furnizori de informații incluzând bibliotecile, arhivele, muzeele, editorii și furnizorii de pe internet. El se bazează pe convergența dintre telecomunicații și radiodifuziune cu multiple forme de mass-media și diverși furnizori de informații și nu se limitează la tehnologiile informației și comunicațiilor, incluzând și tradițiile orale. Politicile sunt principii care ghidează dezvoltarea strategică. Dezvoltarea politicilor este susținută de un proces iterativ de implementare, evaluare și revizuire. Politicile și punctele de pornire variază în funcție de națiuni și comunități, dar unele aspecte sunt comune:

- implementarea politicilor are cele mai multe șanse de succes în cazurile în care diferiți actori implicați împărtășesc o viziune comună, lucrează în colaborare și prin schimburi reciproce de

protecția drepturilor omului și pentru a face față provocărilor diversității culturale și lingvistice. Un proces eficient de elaborare a politicilor este susținut de un cadru al ecuației schimbării bazat în general pe elemente precum:

- crearea unei viziuni pentru capacitatea informațională și mass-media, rolul și scopul acesteia;
- încurajarea consensului asupra viziunii prin identificarea stimulentei și oportunităților pentru parteneriate și colaborări;
- identificarea provocărilor, cu care se confruntă părțile interesate, care vizează implementarea politicilor;
- identificarea stimulentei din cadrul fiecărei politici;
- identificarea cunoștințelor, atitudinilor și abilităților necesare pentru implementarea fiecărei politici;
- alocarea resurselor necesare implementării fiecărei politici;
- elaborarea direcțiilor pentru planul de acțiune, monitorizare și evaluare a implementării fiecărei politici.

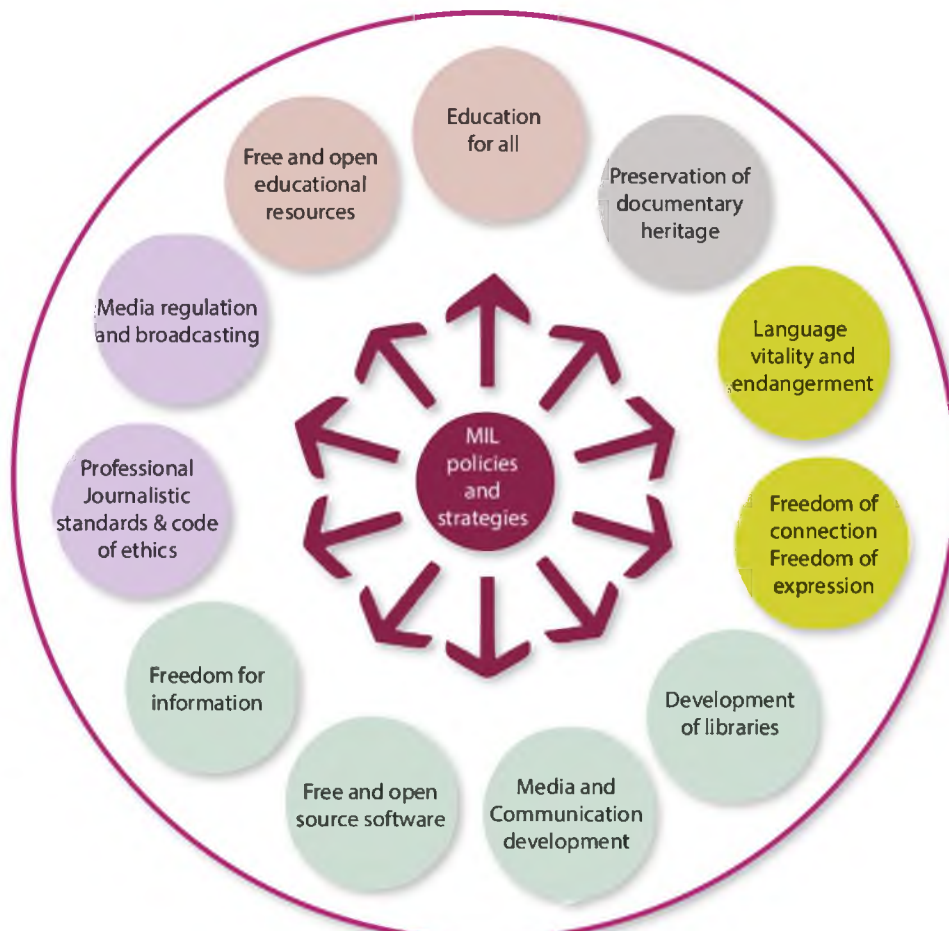
confunde. Dezvoltarea unor strategii practice, informate de realitățile fiecărui climat, este importantă pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare. Nevoia de a dezvolta o strategie globală și de a implica părțile interesate să coopereze într-un efort sistematic care vizează înțelegerea cunoștințelor informaționale și mass-media este evidentă.

Un cadru conceptual pentru o astfel de strategie distinge cinci mari domenii strategice: educația formală, educația non-formală și educația continuă, entitățile guvernamentale, alte părți interesate, integrarea cu strategii conexe. Pentru fiecare dintre aceste domenii strategice generale, este necesar să fie identificate scopurile, părțile cheie interesate și obiectivele generale.

În concluzie elaborarea de politici și strategii de capacitate informațională și mass-media, coordonate și armonizate în mod corespunzător cu politicile și strategiile din domeniile conexe, ar avea efecte pozitive consistente pentru cetățeni și administrații:

- ar permite tuturor națiunilor să lucreze pentru și într-o societate capabilă în domeniul informației și mass-media, dezvoltând infrastructuri educaționale, economice, de sănătate și tehnologice mai puternice;
- ar demonstra necesitatea și eficiența parteneriatelor și colaborărilor dintre diversele organizații și grupuri cu interese similare, pentru mai bună înțelegere a diferitelor puncte de vedere și mai corecta asumare a responsabilităților;
- ar evidenția oportunități de reducere a intoleranței și de creștere a înțelegerii, inclusiv dincolo de granițele politice, etnice și religioase;
- ar oferi oportunități de prelevare și protejare a cunoștințelor indigene, punându-le la dispoziția unui public mai larg;
- ar îmbunătăți modalitățile în care educația poate fi oferită educatorilor, studenților și comunităților în general;
- ar modifica conținutul educației, făcându-l în multe situații mult mai relevant pentru nevoile reale ale cetățenilor;
- ar valorifica importanța metacunoașterii (a învăța învățarea, a cunoaște cunoașterea) prin concentrare pe mass-media, bibliotecii și alți furnizori de informații;
- ar beneficia de noile moduri cognitive de învățare, centrate pe oameni și nu pur și simplu induse de mașini;
- ar beneficia de dezvoltările profesionale din domeniile educației, informațiilor, bibliotecilor, arhivelor, sănătății și serviciilor umane pe baza principiilor și practicilor de învățare continuă și de capacitate informațională și mass-media.

dr. Cornel Lepădatu

Politici și strategii

Educația pentru toți; Conservarea patrimoniului documentar; Vitalitatea și pericolul limbajului; Libertatea de conectare - Libertatea de exprimare; Dezvoltarea bibliotecilor; Mass-Media și Comunicațiile; Software open source și gratuit; Libertatea de informare; Standardele jurnalistice profesionale și codul de etică; Reglementarea mass-media și dezvoltarea radiodifuziunii; Resurse educaționale deschise și gratuite

cunoștințe și de resurse;

- bazele cunoștințelor, atitudinilor și abilităților pot fi dezvoltate uneori și fără acces la tehnologie (de exemplu, în culturile orale) dar, întotdeauna, politicile trebuie să prevadă disponibilizarea mijloacelor de informare și a tehnologiilor informaționale existente și emergente, astfel încât cetățenii să poată beneficia pe deplin de utilizarea lor și să poată participa activ la dezvoltarea societăților lor;
- dezvoltarea de cunoștințe despre informație și mass-media este fundamentală pentru construirea națiunii, dezvoltarea economică,

În ceea ce privește direcțiile de acțiune, politicile și strategiile privind capacitatea informațională și mass-media ar trebui să se bazeze pe convingerea că acestea sunt esențiale pentru a se putea profita de oportunitățile democratice, sociale, educaționale, economice, culturale, de sănătate și durabilitate oferite de mass-media, de instituțiile de memorie și de alți furnizori de informații, inclusiv cei din internet. Decalajul dintre politici și impactul demonstrabil dorit poate fi eliminat prin strategii, deși, pot fiind strâns întrețesute, politicile și strategiile pot deseori să se

GHEORGHE CARDAȘ

Poezia românească de la origine până în zilele noastre (1673-1937)

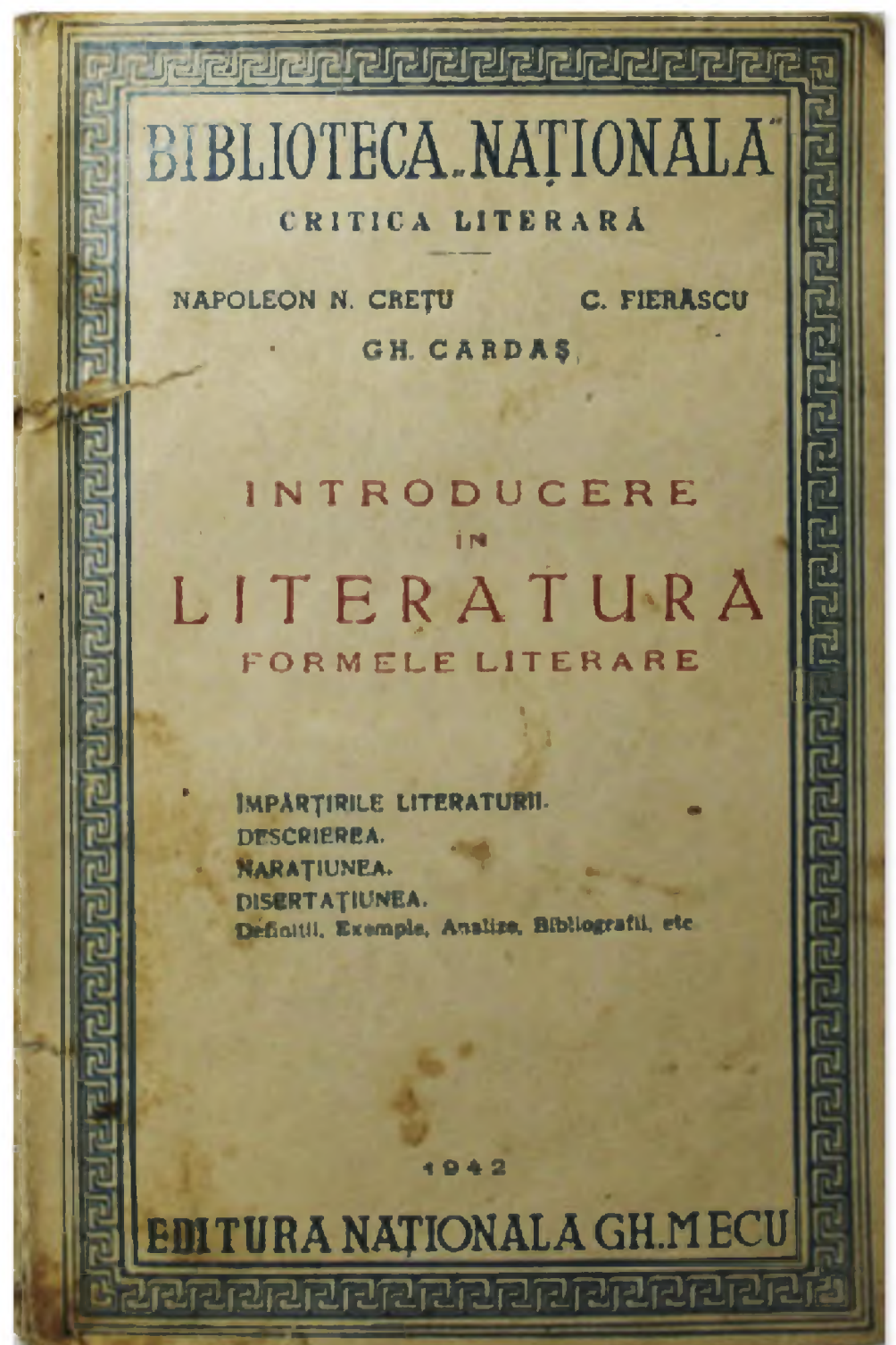
„Literatura românească (...) este rezultatul firesc al unei munci chinuite, făptuită de acea pleiadă de suflete mari și entuziaste ale înaintașilor. (...) Pornind de la literatura contemporană pe care avem fericirea să o apreciem în toată desăvârșirea ei, să ne îndreptăm gândul și spre figurile trecutului și să căutăm să înțelegem acum, mai bine ca altă dată, rostul lor la contribuția și prosperitatea literaturii noastre”. Gh. Cardaș

Din pleiada filologilor a căror misiune plină de abnegație a fost aceea de a restitui posterității valorile culturale și literare românești, Gheorghe Cardaș (născut la 1 aprilie 1899, în Drăgușeni, județul Suceava și decedat în 1983, București) se evidențiază ca un împătimit și un devotat până la sacrificiu al documentelor de istorie literară, „un om de o excepțională modestie, îndatoritor, bun și chiar timid”. O incursiune prin biografia sa ne dezvăluie o personalitate distinsă printr-o cultură temeinică în toate disciplinele literare, prin neconținută pasiune pentru documentul istorico-literar, completată de autoritatea critică și bibliografică, de conștiinciozitatea și profesionalismul față de actul lecturii, confirmând faptul că Gheorghe Cardaș și-a asumat sarcina de a concepe un adevărat repertoriu istorico-literar, prin realizarea unor ediții, culegeri de studii colective sau individuale, demersuri biografice sau bibliografice, dintre care se cuvine să amintim: *Tratat de bibliografie* (1931), *Studii și documente literare*, vol. I (în colaborare cu I. E. Torouțiu), *Istoria literaturii românești de la origine până în zilele noastre* (1938); *Vieța lui Mihai Eminescu (1850-1889)* (1939); *Introducere în literatură. Formele literare* (în colaborare cu Napoleon N. Crețu și C. Fierăscu) (1940); *Documente literare*, I-II, (1971-1973); I. Budai-Deleanu, *Țiganiada*, introducerea editorului, (1925); *Trei viteji*, (1927); Ion Creangă, *Povești*; Petre Ispirescu, *Basmele românilor* (1939). Prezent în presa literară a vremii sale, lui Gh. Cardaș i se recunoaște același aport neconținut în domeniul literar, întemeiat pe contribuțiile sale la promovarea valorilor culturale naționale: „Traectoria vieții lui Gh. Cardaș relevă o constantă pasiune: adunarea de documente. În această multiplă receptivitate pentru valoarea și semnificația documentului în elaborarea istoriei unui popor, prețioasă pentru orice intelectual, Gh. Cardaș e un cititor asiduu, culegând sugestii de oriunde. Înzestrat cu o memorie excepțională, el putea alcătui bibliografia unei teme, menționând cu exactitate datele istorico-

culturale aflate uneori în publicații mărunte, în corespondența scriitorilor sau în bibliotecile particulare”.

Astfel, după ce a urmat școala primară la Topile, Siliștea și Drăgușeni, apoi liceul la Fălțiceni (1913-1915), București (1915-1916) și Roman (1917-1921), între anii 1921-1924, a devenit student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. În perioada 1926-1927, audiază, la Paris, cursuri la Sorbona și la Collège de France. A lucrat, succesiv, ca funcționar superior la Biblioteca Academiei Române (1921-1933), profesor secundar în București (1932-1943), referent științific la Institutul de Istorie din București (1950-1953). În paralel, s-a remarcat ca redactor la „Albina” (1921-1941), „Mișcarea literară” (1924-1925) și „Revista Liceului Internat din Buftea” (1934-1939). Între anii 1958 și 1964, a supraviețuit cruzimii experienței carcerale la Jilava și Gherla, unele dintre cele mai crunte locuri de teroare din România comunistă. Debutul editorial are loc în 1927, cu volumul „Pagini de istorie literară românească. Scriitori vechi”. Totodată, a colaborat la numeroase reviste din perioada interbelică și postbelică, relevând aspecte inedite din peisajul literaturii române „cu materiale în care se comunică, întotdeauna, știri noi și informații ce întregesc imaginea celui evocat și a fost înzestrat cu harul de a descoperi mereu alte căi de cercetare a fenomenului literar”, consemna, cu admirație, Nicolae Scurtu, cel care l-a cunoscut îndeaproape pe Gh. Cardaș. În această lumină, rodnică activitate literară a lui Gh. Cardaș atestă rezultatele cercetărilor sale întreprinse în multe biblioteci din țară și din străinătate, cu descoperiri arhivistice notabile, cu mii de informații și documente inedite, concretizate în treizeci și patru de volume și câteva mii de articole. Din această perspectivă, prin numeroasele sale antologii de poezii, mai ales, alcătuite în urma unor selecții pertinente a textelor, cu mult spirit critic și bibliografic, deopotrivă, editorul, criticul literar și bibliograful Gheorghe Cardaș adâncește și nuanțează o imagine convingătoare asupra vieții literare din toate provinciile românești, sintetizând, cronologic și/sau tematic, izvoare bibliografice indispensabile pentru cunoașterea mai apropiată a autorilor. Un parcurs bibliografic în colecțiile Bibliotecii Academiei Române confirmă, într-o orânduire cronologică, o listă a antologiilor semnate de Gh. Cardaș, reale documente intelectuale și spirituale ale mai multor generații, de valoare și modalitate, evident, diferite, ce îi unește pe autori printr-un model estetic și tematic:

- *Cântece poporane moldovenești*: cu o scrisoare în loc de prefață / Gh. Cardaș. - Arad : Editura

Librăriei Diecezane, 1926. - 192 p. - (Biblioteca Semănătorul ; 157-159)
- *Fabula în literatura românească* : antologie și studiu / Gh. Cardaș. Vol. I-II. - București : Tiparul Oltenia, 1934-1936. - 2 vol. (135, 159 p.) - (Biblioteca școlii ; 3-4)
- *Bucureștii de altădată : cântat de poeți* / Gh. Cardaș. - București :

Universala Alcalay & Co, DL1936. - 80p. - (Biblioteca pentru toți ; 1451)
- *Poezii și prozatorii Ardealului până la Unire (1800-1918)* : antologie și studiu / Gh. Cardaș. - București : Editura Librăriei Universala - Alcalay & Co, [1936]. - 652 p. - (Biblioteca pentru toți ; 1376-1382)

UN MODEL DE ANTOLOGATOR

- *Poeții și prozatorii Basarabiei până la Unire : 1812-1918* : antologie și studiu / Gheorghe Cardaș. - București : Universala - Alcalay, DL 1937. - 696 p. - *Poezia românească dela origine până în zilele noastre : 1673-1937* : antologie și studiu / Gh. Cardaș. Vol. I-II. - București : Tiparul Universitar, 1937. -XX,604p.
 - *Poeții munteni până la Unire : 1787- 1859* : antologie și studiu / Gheorghe Cardaș. - București : Universala - Alcalay, DL 1937. - 544 p. - (Biblioteca pentru toți ; 1425-1430)
 - *Regele Carol al II-lea preamărit cu slavă și credință de cântăreții neamului* / Gheorghe Cardaș. - București, 1938. - 544 p. - (Biblioteca pentru toți ;))
 - *Poezii cu formă fixă* / ediție

antologie și studiu, alcătuită în două volume de Gheorghe Cardaș și apărută în București la Tiparul Universitar, în anul 1937, schițează un posibil traseu de istorie literară, prin reactualizări tematice și bibliografice, cu precădere, în planul interpretării semnificațiilor de ansamblu. Opțiunile lui Gh. Cardaș indică puncte(le) nodale ale evoluției liricii autohtone, asigurând baza de interpretare necesară celorlalte aspecte cultural-literare, sociale și, eventual, politice, (ne)incluse – total – în volumul de față, dar subînțelese sau menționate succint în anumite cazuri. În acest chip, manifestând tentativa de a întemeia o istorie a liricii românești, lucrarea lui Gh. Cardaș dezvăluie o sumă de aspecte literare, motivate istoric și social, uneori surprinzătoare, dar

acestei lucrări, apreciind antologiile deja apărute, dar considera că „o antologie integrală a poeziei românești era de mult așteptată. Cartea de față vine să completeze această lacună. De fapt, Prefața este o prezentare succintă a liniilor constante ale dezvoltării poeziei lirice românești culte și a legăturii trainice cu cea populară, semnalând că „poezia oficială, poezia istorică, poezia filosofică și religioasă, alături de bogata poezie populară erau singurele manifestări poetice indigene, în acele vremuri”. Autorul accentuează, în câteva trăsături sigure, specificul estetic-ideologic al creației marilor noștri poeți și evidențiază originalitatea liricii românești, în pofida generozității cu care a fost recepționată lirica

îmbogățite cu elemente venite din afară, dintr-o altă literatură cu mijloace formale mai bogate”. Gândită, cel mai probabil, ca un îndrumar necesar iubitorilor de literatură română din toate timpurile, ca un amplu instrument pentru cei care studiază literatura, antologia lui Gheorghe Cardaș a fost elaborată într-o manieră ce respectă multiple criterii ale programei școlare, astfel încât „obiectivul principal al proiectului școlar de lectură este acela de a favoriza adevărata lectură, lectura funcțională. Competența de lectură este echivalentă competenței de comunicare, antrenând competențe lingvistice, textuale, referențiale, culturale”. În acest sens, prin selecția textelor din antologia lui Gh. Cardaș, se pledează pentru o

îngrijită, prefață, note și bibliografie de Gh. Cardaș. - București : Albatros, 1973. - XIV + 426 p. - (Lyceum ; 147). Organizate și identificate în contexte specializate, antologiile literare (re) compun, adesea, itinerarii istorico- literare sinuoase, printr-o tehnică a decupajului și montajului evocator sau, uneori, polemic, ce creează un spectacol de lumini și umbre în peisajul cultural-artistic, mai ales că „uneori, se spune că faptele literare sunt fapte istorice și artistice și, ca atare, primul lor semn distinctiv este unicitatea lor. (...) Valoarea acestor creații stă în originalitatea lor și, de aceea, orice comparație între aceste opere sau între ele și altele, menită să stabilească asemănări, caractere specifice comune, este sortită să omită esențialul, să treacă neștiutoare peste ceea ce alcătuiește însușirea distinctivă și cea mai prețioasă a faptelor literare. În această ordine de idei, cu un excepțional curs interior, antologia *Poezia românească dela origine până în zilele noastre : 1673-1937* :

relevante, printre altele, amintind că „literatura românească dela sfârșitul veacului al 18-lea și până către 1830, când începe să-și ia înfățișarea de literatură modernă, a fost produsul claselor boierești. Acest fapt își are explicarea lui logică în organizația de pe acea vreme și în posibilitatea de liberă gândire și scriere a singurei clase care avea îngăduița să se manifeste. Boierimea din acel timp izolată de contactul cu pătura țărănească și deci și cu literatura poporană nu putea să aibă o limbă curată românească în scrisul ei. Imitația străină, grecească și apoi franceză o atrăgea mai repede, dându-i modele de inspirație atât în fond, cât și în formă. (...) În această atmosferă apare literatura Văcăreștilor în Muntenia și aceea a lui C. Conachi în Moldova”. În primele douăzeci de pagini, cartea beneficiază de o cuprinzătoare *Prefață*, semnată de însuși antologatorul Gheorghe Cardaș care trasează scopul, tehnica de lucru și particularitățile

universală, oferind sugestii prețioase despre profilul liricii contemporane și aportul celei mai tinere generații de poeți : „Aproape toate motivele poetice europene dela sfârșitul veacului al XVIII-lea și începutul veacului al XIX-lea sunt cunoscute la noi în 3-4 decenii de poezie românească. Prin opera poetică a lui Gh. Asachi, I. Budai Deleanu, I. Văcărescu, I. Eliade, C. Stamate, Gr. Alexandrescu, și alți câțiva, pătrunde în poezia românească aproape toată ideologia literară europeană, care dă posibilități de largă deschidere poezilor noștri din acea vreme. Toate genurile și speciile poetice se creiază după modele străine, atingând uneori, cele mai perfecte realizări”. Astfel, studiul lui Gh. Cardaș câștigă caracterul unei foarte necesare și utile introduceri în lirica românească: „După cum vedem, la desăvârșirea și perfecționarea formală a poeziei într-o literatură lucrează mai multe generații de poeți cu ajutorul elementelor indigene, altoite și

reîntoarcere la lectura originară, la acea lectură de plăcere, de intenții nemediate, de întâlnire autentică cu textul ce asigură un cititor avizat, un cititor permanent, care va continua această practică dincolo de băncile școlii. Nu începe îndoială că vocația de antologator a lui Gheorghe Cardaș relevă, într-o formă ce îmbină erudiția cercetării și detașarea stilistică, vectorii de evoluție a literaturii române, prin configurarea unui tablou cuprinzător al unor scriitori care au reușit să creeze coordonate și perspective durabile în istoria literară națională. De asemenea, pasiunea lui Gheorghe Cardaș pentru documentul de arhivă se înfățișează în antologiile sale într- un mod direct, neconvențional, prin restituiri ale tendințelor sau alternanțelor de conținut istorico- literar, astfel încât cititorul actual are șansa de a verifica si(n)gur și eficient valoarea literară sau bibliografic- documentară a creațiilor literare românești.

Elena Mircea

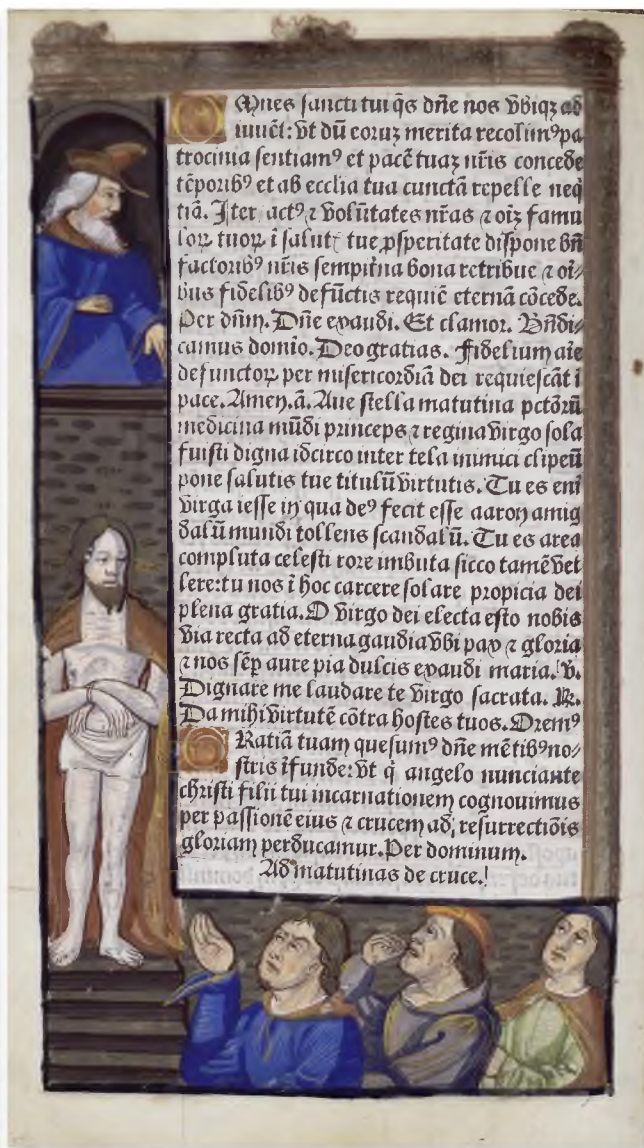
EDIȚII ALE CĂRȚII ORELOR - CAPODOPERE ALE

Culegere de rugăciuni pentru uzul credincioșilor încă din secolul al XIII-lea, *Cartea orelor* este rezultatul recompunerii diferitelor cărți liturgice menite să ofere un suport scris pentru rugăciunile personale. De multe ori denumirea folosită nu este *Cartea orelor*, ci pur și simplu *Ore* (*Horae* în latină), titlu care face referință la orele canonice, timp de rugăciune fixat de canoanele eclesiastice la anumite ore din zi și din noapte. Evoluția practicilor devoționale a condus la recitarea de rugăciuni și oficii suplimentare, dedicate mai ales Sf. Maria sau altor sfinți, texte în completarea Breviarului. Orele Sfintei Fecioare, care nu erau la început decât unul din oficiile complementare extrase din *Breviar*, au devenit în timp nucleul unei culegeri de texte și au determinat înlocuirea vechiului titlu

în forma sa inițială, o *Carte a orelor* reunea doar texte adecvate orelor canonice, preluate din breviar. De-a lungul timpului, conținutul ei se îmbogățește cu noi texte. Liturgia funerară, care a apărut în timpul secolului al X-lea, este un set de rugăciuni care comemorează morții seara sau noaptea. Apoi mica slujbă a Fecioarei, set de rugăciuni dedicate Mariei, a fost inclusă în *Cartea orelor* în cursul secolului al XI-lea. Ulterior, se adaugă cei șapte Psalmi de penitență, o selecție de psalmi făcută de Sfântul Augustin. În sfârșit, o ultimă adăugire este Litania Sfinților, o serie de invocații pentru sfinți și pentru Cristos. Spre sfârșitul secolului al XV-lea, aceste tipărituri s-au remarcat prin ilustrația foarte bogată, incluzând numeroase xilogravuri și au devenit tipul de carte cel mai des imprimată

Cărțile orelor sunt adaptate la o anumită liturghie, care variază în funcție de regiuni și de utilizare. Această utilizare are, de asemenea, o influență asupra listei sfinților menționați în calendare, litanii sau slujbe. Sfinții locali sunt întotdeauna privilegiați - astfel, Sainte Geneviève se găsește în cărțile tipărite la Paris -, în timp ce cărțile englezești ale orelor vorbesc despre Sarum sau Salisbury. Apar cărți ale orelor pentru uzul locuitorilor Parisului sau ai orașelor Tours, Lyon, dar și pentru mici episcopii precum Thérouanne sau Bayeux. De la sfârșitul secolului al XIV-lea, *Cărțile orelor* originare din Franța cuprindeau aproape sistematic versiuni prescurtate ale Evangheliilor, care nu se regăsesc în cele originare din Olanda sau în acelea din perioadele ulterioare.

că cei doi frați Hardouyn au tipărit doar cărți ale orelor. Atelierul miniaturistului Jean Pichore, a cărui activitate este atestată între 1502 și 1521, a funcționat pentru ei. Producția lor a trecut prin mai multe tipuri de formate, de la formatul in-octavo, jurnal, la micul in-quarto, mai bine cunoscut, cărți care sunt astăzi foarte rare. Iconografia cărții este reprezentată de un ciclu de 21 de gravuri în metal, influențate de stilul lui Jean Pichore. Dintre aceste ilustrații, menționăm câteva: Rusalii, Anunț către păstori, Nașterea Domnului, Prezentarea în Templu, Adormirea Fecioarei, Lazăr și omul cel rău etc. Cea de a doua, *Horae Beatæ Mariæ Virginis*, a fost tipărită în 1532 în aceeași officină (BAR, CR I 104248). Ilustrația acestei cărți se compune din gravuri reprezentând scene din

cu denumirea *Horae Beatæ Mariæ Virginis*, deși cartea oferă o mare varietate de fragmente extrase din Sfânta Liturghie.

De altfel, textul de bază al *Cărții orelor* este Psaltirea, a cărei lectură este repartizată de-a lungul anului. Acesteia îi sunt asociate extrase din Evangheliile, liturghii, rugăciuni, cel mai adesea însoțite de un calendar ilustrat cu miniaturi care prezintă sărbătorile religioase de peste an. Primele cărți liturgice destinate laicilor sub formă de cărți ale orelor au apărut pentru prima dată în cursul secolului al XIII-lea în Franța și în sudul Olandei.

Cărțile orelor au atins apogeul popularității lor în secolul al XV-lea, în toată Europa, devenind treptat standardizate și răspândindu-se în toate părțile societății.

În secolele al XV-lea și al XVI-lea. Conținutul cărților orelor devine apoi standardizat din ce în ce mai mult, ținându-se cont de alegerea textului și de compoziție, apărând diferențieri în funcție de originea lor geografică.

Orele Fecioarei sunt psalmi, imnuri și extrase scurte din *Cântarea Cântărilor*, ale cărei texte sunt parțial legate de Fecioară. Imaginile redau scene din viața Fecioarei sau a lui Cristos, ele neilustrând direct textele, ci servind mai degrabă ca imagini devoționale pentru meditația cititorului. Aceste părți sunt completate foarte frecvent din secolul al XV-lea printr-un calendar folosit pentru a indica principalele sărbători și sfinții zilei. Prezența sfinților legați de un cult local face, în general, posibilă localizarea geografică a originii cărții.

Cărțile orelor din sudul Olandei, spre exemplu, includ de obicei *Orele* pentru zilele săptămânii (de luni până duminică), texte care se întâlnesc mai rar în alte regiuni. Cărțile din nordul Olandei, la rândul lor, conțin adesea o parte din rugăciunile scrise în limba populară și nu în latină, în acest caz în olandeză, în special sub influența așa-numitei *Devotio moderna*. În colecția de carte rară a Bibliotecii Academiei Române se păstrează două superbe cărți ale orelor: *Les présentes heures sont à l'usage de Romme toutes au long sans riens requérir*, Paris, imprimată de Germain Hardouyn, probabil înainte de 1520 (Almanach 1497-1520 BAR, CR II 380761), pe pergament, cu caractere gotice și gravuri originale colorate de mână. Se pare

Noul Testament, dintre care unele miniaturi în plină pagină, altele, miniaturi marginale și miniaturi în text, înfățișând figuri de sfinți; acestora li se adaugă miniatura cu marca tipografului, pe foaia de titlu. Din punctul de vedere al necesităților liturgice, textul era suficient; dar, în mod firesc, o carte atât de intimă, care în cea mai mare parte a Evului Mediu a fost doar la îndemâna celor bogați, era caracterizată de un anumit lux material. Decorul consta la început doar din inițiale ornamentate, care apoi s-au transformat în inițiale istoriate, plasate într-un cadru cu mici compoziții inspirate de subiecte religioase, care la rândul lor s-au desprins pentru a deveni imagini independente. Doar dragostea de carte a fost capabilă să genereze capodopere

ICONOGRAFIEI CREȘTINE MEDIEVALE OCCIDENTALE

reale, iar această pasiune a căpătat o mare amploare în secolul al XIV-lea, epocă în care aceste cărți de rugăciune, în variantă manuscrisă, s-au remarcat prin abundență, varietate și frumusețe. Cărțile manuscrise ale devoțiunii, din perioada Renașterii, sunt adevărate capodopere ale miniaturii, cu un rol considerabil în arta timpului, îndeosebi pentru Franța. Artă miniaturii va influența

subiectele consacrate fiind: *Bunavestire*, *Vizita Sfintei Elisabeta*, *Nașterea Domnului Iisus*, *Adorația păstorilor*, *Adorația celor Trei Magi*, *Prezentarea în Templu*, *Fuga în Egipt*, *Iisus pe Cruce*, *Pogorârea Duhului Sfânt*, *Încoronarea Fecioarei* și, de multe ori, *Fecioara în slava ei* sau *Fecioara cu Pruncul Iisus*. Adesea, *Cărțile orelor*, mai ales cele scrise de mână, nu s-au limitat la

O fantezie spirituală aparte, transpusă în compoziții pline de vervă cromatică, însuflețește fiecare pagină. Aceste ancadramente, prin originalitate, farmec și bogăție, se remarcă în majoritatea producțiilor din acest timp; există de asemenea mici viniere combinate cu motive ornamentale de mare finețe. Interpretările grafice ilustrează o serie de momente din Vechiul și

Pe lângă cele două ediții ale *Cărții orelor* aflate în fondul Bibliotecii Academiei menționăm și o ediție facsimilată celebră, care reproduce manuscrisul *Le livre d'heures*, care a aparținut reginei Anne de Bretagne, două volume publicate la Paris de L. Curmer în 1841 [1861] (BAR, CR III 136670). Miniaturile, extraordinar executate de artiști francezi, la vremea aceea ilustra necunoscuți, după cum spune

mai târziu și cărțile orelor în variantă tipărită, care includ gravuri în realizări de excepție. Între subiectele ilustrațiilor se înscriu teme care apar invariabil în majoritatea *Cărților orelor*. Pe lângă acestea, în fiecare capitol, există și ilustrații care reflectă temele corespunzătoare calendarului zilei sau lunii respective. Astfel, *Calendarul* este însoțit de obicei de o figură zodiacală și de o imagine care reprezintă ocupațiile caracteristice fiecărei luni în viața seniorială sau în munca rurală. Această parte oferă de obicei informații despre obiceiurile și costumele din trecut.

Cele patru *Evangelii* sunt ilustrate cu subiecte preluate din viața fiecăruia dintre evangheliști. Ilustrația Slujbelor speciale care urmează cuprinde îndeosebi scene din Viața și Patimile lui Iisus Cristos, scene din Viața Fecioarei, la care se adaugă, în volumele bogat ilustrate, scene din Vechiul Testament. Manuscrisele au ca specific un ciclu de zece până la douăsprezece imagini pentru *Orele Fecioarei*, cele ale *Crucii* și cele ale *Duhului Sfânt*,

ilustrarea temelor de bază ale iconografiei creștine. Pentru a da strălucire paginii, miniaturistii francezi din secolul al XIV-lea au imaginat ancadramente cu ornamente fitomorfe în rețea, alături de reprezentări de animale fantastice, himere grotești, personaje sau scene reale ale vieții cotidiene.

Noul Testament sau din legendele apocrife. La această pioasă figurare, de multe ori în stil alegoric, se adaugă episoade din viața reală: jocuri pentru copii, distracții, scene de vânatoare, scene de interior, toate acestea tratate cu realism și atenție la detaliu.

Curmer, sunt reproduse în facsimil în culorile originale; desenele ancadramentelor sunt executate de Jean Poyet și reprezintă plante pe care regina le dorea cultivate în grădina castelului de la Blois. Anumite asocieri de plante cu scene reprezentate în miniaturi au un rol simbolic: crinul alb și trandafirul roșu pentru puritatea Fecioarei Bunei Vestiri; ciulinul, evocând viitoarea pasiune a lui Cristos în fața fugii în Egipt; alunele, simbol al înțelepciunii în fața lui David; prune, simboluri ale reînnoirii prefigurată de Învierea lui Lazăr sau mere, simboluri ale răscumpărării păcatului originar de către Cristos.

Editorul arată în *Prefață* că a restrâns tirajul la 850 de exemplare și că a tradus în franceză, cu caractere moderne, textul latin scris în secolul al XV-lea cu caractere gotice. Primul volum conține reproducerea completă, cu litografiile în culori de R. J. Lemerrier, după manuscrisul original, care include 49 de miniaturi în plină pagină și 337 de miniaturi marginale. Al doilea volum conține traducerea în franceză a *Cărții orelor*, însoțită de notificări inedite ale părintelui Delaunay, un catalog al plantelor reprezentate în iluminări și lista abonaților.

Carmen Albu

O nouă realizare tipografică a Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul

Opera creștină culturală, duhovnicească și misionară a Sf. Antim Ivireanul se întregeste acum prin descoperirea unei tipărituri necunoscute Bibliografiilor românești și celor din străinătate. Strădaniile Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul, în slujba celor mulți, începute încă din zorii vieții sale de ieromonah ierusalimitean, cu sprijinul și darurile bogate ale domnitorilor români, fac din acest mare cărturar de la noi, unul dintre cei mai mari filantropi ai românilor. Expresiile „spre folosul de obște” și „spre trebuința preoților și a norodului” care se regăsesc mereu în prefețele sale sau ale colaboratorilor săi, spre a justifica direcția nenumăratelor sale osteneli materiale și spirituale, reprezintă crezul său, ca unul care a fost un adevărat binefăcător al neamului românesc.

O nouă carte imprimată cu osteneala Sf. Antim se adaugă acum bogatului său repertoriu (*Antim Ivireanul - Opera tipografică*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2016). Este vorba de o carte de mici dimensiuni, tipărită în limba greacă la Snagov, în anul 1695 în luna septembrie, cu cerneală roșie și neagră. Titlul ei complet, redat în traducere sună astfel: *Broșură (Syntagmation) cuprinzând Imnul Acatist [al Maicii Domnului] și două canoane mângâietoare cu rugăciunile lor către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, cu Rânduiala Miezonopticii, a Hexapsalmului [Psalmii Utreniei] și a Ceasului întâi și a Pavcerniței. Acum nou tipărită și afierosită Prealuminatului și Preaînălțatului, Preaîmpodobitului Stăpânitor și Voievod al întregii Ungrovlahii, Domnul Domn Ioan Constantin Brâncoveanu Voievod. De către cel mai mic între ieromonahi Antim din Iviria. În Sfânta Mănăstire a Intrării în Biserică [a Maicii Domnului] - a Snagovului, în anul 1695 în luna septembrie.*

Cartea este de format în 8° (15 cm X 12 cm), are 46 de pagini și este numerotată cu litere din alfabetul grecesc, începând chiar cu foaia de titlu. Titlul este scris tot cu două culori, foaia de titlu conținând și câteva ornamente tipografice modulare. Pe versoul foii de titlu se găsește stema domnitorului Constantin Brâncoveanu reprezentând corbul Țării Românești cu inițialele chirilice ale voievodului: I(o) K(onstantin) B(râncoveanu) V(oiievod) D(omn) O(blăduitor) A(l) Ț(ării) R(omânești) și cu șase versuri la stemă. Prefața dedicatorie a Sf. Antim către voievod este în versuri. Stema acestei cărți mai fusese utilizată în lucrarea *Manual în contra schismei papistașilor* tipărită la București, în 1690, dar fără inițialele domnitorului. Stema

Syntagmationului este însă identică cu cea din *Psaltire*, București, 1694, ediția pentru Moldova. După ce s-a utilizat acest tip de stemă în 1695, abia în 1700 va apărea din nou, tot într-o tipăritură de Snagov, *Învățăturile creștinești* imprimată de Gheorghe Radovici, ucenicul Sf. Antim. Conținutul acestei cărți mici intitulate *Syntagmation* este destul de puțin obișnuit. Titlul de lucrare mică arată că avem de-a face cu o carte care nu se adresează

neapărat stranei sau slujbelor săvârșite în biserici, ci mai degrabă uzului individual, personal. Noua tipăritură aduce informații mai exacte asupra începerii activității tipografiei de la mănăstirea Snagov. Până acum, prima tipăritură ieșită din noile teascuri de la Snagov era considerată Orânduiala Slujbei Sf. Constantin și Elena... purtând ca an de apariție 1696 (*Bibliografia Românească Veche*, București, 1903, vol. I, p. 341; Doru Bădără, *Tiparul românesc la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Muzeul Brăilei, Editura Istros, Brăila, 1998, p. 74). Acum, nou descoperita tipăritură *Syntagmation* imprimată în 1695 luna septembrie devansează cu un an începutul activității tipografice de la mănăstirea Snagov. Totodată,

Syntagmation este și prima tipăritură grecească de la Snagov, nu *Antologhionul* din 1697 cum se știa până acum; tot în 1697, apăruseră, în grecește, lucrarea lui Ioan Cariofil, *Manual despre câteva nedumeriri și Panegiricul despre Marele Constantin* al lui Gheorghe Maiota. Se cunoaște că Sf. Antim a venit la Snagov în 1694 (Arhim. Policarp Chițulescu, *Știri despre unele cărți*

literă chirilică, în românește și slavonește, întru cinstirea ocrotitorilor spirituali ai domnitorului martir Constantin Brâncoveanu. Litera grecească din *Syntagmation*, ca și ornamentele sale tipografice sunt cele care vor fi utilizate și la realizarea *Antologhionului* apărut doi ani mai târziu, în 1697. Legătura exemplarului descris de noi este realizată din piele brun-roșcată. Pe coperta I a fost incizată la rece, cu aur, crucea pe care este răstignit Hristos, la picioarele Crucii aflându-se Maica Domnului îndurerată. Un lucru interesant este acela că în exemplarul pe care îl descriem, după paginile tipărite, urmează 34 de pagini manuscrise, în limba română, purtând titlul scris cu roșu: *Molitvele scoase osebi den sfânta psaltire*. Titlul este situat sub un frontispiciu elegant, realizat cu penița în tuș roșu și negru. Grafia textului fiind specifică secolului al XVII-lea, putem crede fie că un posesor și-a completat cartea de rugăciuni, fie că adaosul era o variantă pregătită pentru o tipărire care nu s-a mai realizat. Să menționăm faptul că un cititor de limbă greacă nu putea găsi în *Psaltirile grecești* aceste Molitve, de aceea, probabil, le-a extras din *Psaltirea românească* și le-a atașat aici. Dacă între edițiile *Psaltirilor* pentru București și Moldova, apărute la București în 1694 și *Orânduiala Slujbei Sf. Constantin și Elena...* de la Snagov din 1696 era o pauză în activitatea Sf. Antim, noua descoperire, *Syntagmation*, (Snagov, 1695) unește aceste realizări tipografice, dovedind că nu a existat o sincopă în activitatea sa. Notăm și faptul că în 1697 a apărut la Snagov *Evanghelia* în românește și în 1699, *Carte sau lumină*. Se credea că în 1698 ar fi fost o pauză în mersul tiparniței de la Snagov. Descoperirea tot a unei cărți de rugăciuni intitulate *Acatist*, imprimate la Snagov, în 1698, a arătat că nu a existat nici atunci o întrerupere a realizărilor tipografice din mănăstire. Acest *Acatist* de mici dimensiuni, împodobit cu multe gravuri, apărut în 1698, reprezintă un unicat mondial și se păstrează astăzi în Biblioteca Sfântului Sinod unde se află și *Syntagmationul* de curând identificat și achiziționat. Arhim. Policarp Chițulescu

și odoare de la Sfântul Antim Ivireanul. O evaluare recapitulativă, în vol. *Lumina lumii*, anul XXVI, nr.26, Râmnicu-Vâlcea, 2017, pp. 158-167). El a organizat, ca egumen, viața liturgică de acolo, dotând totodată, instalația tipografică cu toate cele necesare, inclusiv cu personal calificat. Tipografia a fost domnească până în 1701, când proprietar a devenit Sf. Antim. Astfel, îndată ce la Snagov materialul tipografic a fost gata, prima carte a apărut în septembrie 1695. Se vede treaba că garnitura de literă grecească a fost prima completă, de vreme ce prima carte ieșită din noua tiparniță este grecească. Următoarea carte, apărută în 1696, va fi tipărită cu

TEZAUR - Foaie a Bibliotecii Academiei Române.
Calea Victoriei Nr. 125,
Sector 1, București
COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef:
Petre Mihai Băcanu
Redactori:
Gabriela Dumitrescu,
Lorența Popescu,
Oana Lucia Dimitriu,
Luminița Kövari,
Carmen Albu
Tehnoredactare/Prezentare grafică:
Hașegan Ștefan Dumitru
Gabriela Dumitrescu